České ilustrované časopisy 2. poloviny 19. století

Markéta Dlábková

Abstrakt disertační práce

Ilustrované časopisy představují v kultuře 19. století specifický fenomén. Zejména od šedesátých do devadesátých let přinášely obrovské množství obrazového materiálu nejrůznějšího obsahu i kvality. Vedle svého obecně společenského významu hrály velmi důležitou roli také v uměleckém světě. Dnes proto mohou sloužit jako zdroj pro studium české i evropské umělecké scény své doby.

Jako předchůdci velkých ilustrovaných časopisů vznikají ve třicátých letech 19. století tzv. „penny magazines". Tyto magazíny představovaly levné lidové čtení spojující zábavu s poučením a také do té doby nevídané množství xylografických ilustrací. Skutečný boom ilustrovaných magazínů však nastal až ve druhé polovině století. K počátku čtyřicátých let se datuje vznik prvních ilustrovaných listů velkého formátu – *Illustrated London News*, *Leipziger Illustrirte Zeitung* a *L'Illustration*. V následujících desetiletích se po celé Evropě rodí řada dalších časopisů. V českých zemích se s prvními příklady setkáme na konci padesátých let. K nejúspěšnějším titulům patří *Květy* (1865–1872), *Světozor* (1867–1899) a *Zlatá Praha* (1884–1929).

Disertační práce pojednává hlavní oblasti, v nichž se ilustrované časopisy stýkaly se světem umění. Jedním z nich je rozvoj reprodukčních technik, který zásadním způsobem ovlivnil vizuální podobu magazínů. Další kapitola se věnuje umělcům, pracujícím pro časopisy. Všímá si jak slavných jmen dobového umění, jakými byli Josef Mánes, Mikoláš Aleš či Luděk Marold, tak i těch, jejichž jména jsou dnes známa pouze odborníkům. Následující kapitola se zabývá vztahem obrazu a textu, které ve struktuře časopisů vstupovaly do nejrůznějších relací. V pojetí textů doprovázejících reprodukce dominoval narativní aspekt nad jejími výtvarnými hodnotami a časopisy se často dopouštěly manipulativních či zavádějících interpretací reprodukovaných děl.

Šestá kapitola postihuje hlavní okruhy témat, která reprodukce v ilustrovaném tisku přinášely. Největší prostor dostávaly místopisné, cestopisné a etnografické náměty, následované obrazy venkovského života, krajinářskými díly a zobrazením života ve městě. Kapitola se dále věnuje podání historické tematiky, náboženských motivů, obrazu uměleckého světa, dílům inspirovaným literaturou a pohádkami, stejně jako alegorické tvorbě. Závěr kapitoly se pak zaměřuje na genderové rozvrstvení námětu ilustrací. Vztah ilustrovaných časopisů k umění je předmětem sedmé kapitoly, kdy se věnuje zejména problému autenticity reprodukce a jejímu vztahu k uměleckému dílu. Zabývá se také uměleckou kritikou a obecnými problémy prezentace díla v časopisech. Poslední část disertace je pak zasvěcena vztahu ilustrovaných časopisů k otázkám národního sebeuvědomění, kdy obrazové magazíny prostřednictvím ilustrací podporovaly národní cítění svých čtenářů a hrály tak podstatnou roli v českém národním hnutí.

Klíčová slova

české umění – umění 19. století – ilustrované časopisy – ilustrace – reprodukce